

Edelkreps i Nitelva

Biologi

Edelkreps (*Astacus astacus*) er en ferskvannskreps, også kalt elvekreps, og lever i elver, innsjøer og tjern.

Den foretrekker vann som ikke er for surt og som blir forholdsvis varmt om sommeren. Edelkrepsen foretrekker fast og steinet grunn, og lever på bunnen mellom planter og i hulrom. Her lever den av muslinger, avfall til snegler, forskjellig mark og litt planter.

Edelkrepsen har en todelt kropp: en forkropp og en bakkropp. Forkroppen har fem par gangbein, hvor de første er omdanna til klør. På bakkroppen sitter det fem par mindre svømmebein og en hale. Fargen på dyret er oftest grønn eller brun, av og til blå eller svart. Hunnene kan bli 12 cm og hannene opptil 18 cm, med en vekt på 350 g.

Foto: Liv Dervo

Edelkrepsen blir kjønnsmoden i 3-6 års alder. Parringen foregår på høsten og en del av larveutviklingen foregår mens eggene er festet til hunnen. Når de klekker i juni-juli ligner de små voksne kreps, og holder seg i nærheten av moren den første tiden. Det antas at edelkrepsen kan bli opptil 20 år gammel.

Kjønnsmodne individer skifter skall 1-2 ganger pr sommer, og er særlig avhengig av kalk for å kunne bygge opp skallet sitt.

Trusler

I dagens samfunn er det mange ulike trusler for edelkreps, der vi mennesker er årsaken til de fleste.

Forurensning

- Utslipp fra renseanlegg, industri, landbruk, veier o.l. kan ved visse nivåer være dødelig for edelkrepsen.

Regulering av vannstand

- Liten vannføring og tørrlegging kan føre til at krepsen dør av forholdene eller blir mer utsatt for predasjon.

Surhet

- pH i vannet bør være over 6,5. Lav pH vil gi lav overlevelse på rogn og yngel, og føre til problemer med å ta opp kalsium.

For lave nivåer av kalsium

- Kalsium er viktig for at krepsen skal kunne lage skall.

Predasjon

- Arter som mink, abbor, gjedde, fugler og selv annen kreps kan være en trussel.

Overfiske

- Illegal krepsering kan føre til små bestander som ikke klarer å hente seg inn igjen så lenge aktiviteten pågår.

Krepsepest

- Krepsepest er en sykdom som fører til at edelkrepsen dør. Den fremmede arten signalkreps kan være bærer av krepsepest, og kan selv leve med sykdommen.

Hvordan unngå spredning av krepsepest?

- Ikke sett ut signalkreps eller flytte kreps fra ett vassdrag til ett annet.
- Sterilisere eller tørke alt utstyr før det flyttes til ett nytt vassdrag.
- Ikke helle vann fra ett vassdrag ut i ett annet.
- Krepseåte må ha opphav i samme vassdrag som det krepses i.

Edelkreps gjennom tidene

Edelkreps kan ha vandret inn i Skandinavia via Ancylussjøen for 8-9500 år siden, og videre fra Sverige inn i Norge. De første utsettingene av edelkreps ble utført av munkene for flere hundre år siden da edelkrepsen ble ansett som en delikatesse.

Frem til slutten av 1800-tallet hadde fangst av edelkreps liten betydning i Norge. Krepsefisket kom i gang i Norge først utover 1800-tallet. Årsaken til dette var økt etterspørsel i Sverige, og det meste av krepsefangsten i Norge ble frem til 1970-tallet eksportert til Sverige. Fangstrekorden på 40 tonn er fra 1966, og 30 av disse tonnene ble eksportert.

Etter hvert har det utviklet seg tradisjoner med krepselag også i Norge, og i dag konsumeres det meste av krepsefangsten innenlands. Dette henger også sammen med at det var sterk tilbakegang av edelkrepsbestandene frem til rundt 1990. I dag er det strenge restriksjoner rundt fangst av kreps, og den årlige fangsten er på ca 10-12 tonn, dvs. en reduksjon på ca. 75% sammenlignet med 1960-tallet.

Foto: Liv Dervo

På 60-tallet var det mye kreps i Nitelva helt ned til Rotnesfossen. Full 10-litersbøtte med kreps på korte strekninger var ikke uvanlig.

Krepsefiske

Krepsefiske er spennende for både store og små og foregår på natten i august. Siden krepsen er sterkt truet er det ingen selvfølge at det åpnes for krepsefiske hvert år. Alle som skal krepse må ha krepsekort. I Nitelva selges det krepsekort i Harestuvannet og ved Stryken hvor bestanden er god.

Dagens bestand

Nitelva starter i Harestuvannet, som har en tett bestand av edelkreps. Harestuvannet bidrar med jevnlig tilførelse av kreps nedover i Nitelva.

Det er i øvre deler av Hakadalselva (Nitelva) en middels bestand av kreps. For 30 år siden ble det krepset i elva like nord for Åneby. I 2009 ble det registrert kreps nedenfor Rotnesfossen, men i 2017 ble det ikke funnet kreps lenger ned enn Sagdammen.

Edelkrepsen i Nitelva er en naturlig bestand som er blitt svekket de senere årene. Det er behov for mer kunnskap om krepsebestanden i Nitelva og årsaker til at bestanden reduseres. Kommunene Lunner, Nittedal og Skedsmo har derfor kartlagt krepsebestanden og vurdert potensielle trusler og forslag til tiltak for å bedre forholdene for krepsen. I 2018 har disse undersøkelsene blitt fulgt opp for å finne ut hvorfor krepsen ikke trives nedenfor Sagdammen. Årsakene til forskjell i krepsebestanden ovenfor og nedenfor Sagdammen ble kartlagt av Utmarksavdelingen for Akershus og Østfold ved hjelp av vannprøver og burforsøk. Utmarksavdelingen mener det er sannsynlig at det er krepsepest som har tatt liv av edelkrepsen nedstrøms Sagdammen. Burforsøk med levende kreps viste at det ikke finnes krepsepest i vassdraget nå.

Vannområde Leira-Nitelva

Sekretariatet, c/o Skedsmo kommune - Postboks 313, 2001 Lillestrøm

Tlf. direkte 66 93 83 06 / 47 61 69 61

post@elveliv - elveliv.no - facebook.com/vannomradeLeiraNitelva

